

HORVÁTH NOÉMI

A MOTIVÁCIÓ SZEREPE AZ ALAPISKOLA ALSÓ TAGOZATÁN

A motiváció az oktatás alapját képezi. A társadalom egyre nagyobb követelményeket támaszt az oktatásrendszerrel szemben, így a pedagógus munkájával szemben is. Ahhoz, hogy a pedagógus sikeres tudjon lenni a munkájában, fontos, hogy minél több módszert, stratégiát, gyakorlatot ismerjen az oktatással kapcsolatosan. Kollár és Szabó (2004) a következőképpen jellemezte a motivációt: „A viselkedésünket energizáló és megfelelő irányba terelő állapot”. A gyerekek már szabadjátékához is biztonságban kell éreznie magát, mert ha ez a személyes kapcsolatból fakadó érzelmi biztonság hiányzik, a kisgyerek nem tud oldottan játszani, hanem csak „vadul”, vagy tétlenségbe süpped. A vadulásból a „megfelelő irány” hiányzik, a tétlenségből pedig az energia.

A 21. században az iskola célja, hogy élvezetesebbé, hatékonyabbá tegye a gyerekek számára a tanulás folyamatát. Kihasználva ehhez külső (környezeti és társadalmi hatásokat), valamint belső (érdeklődés, tudásvágy, gondolkodás, kíváncsiság) feltételeket. A tudományok gyors fejlődésével egyre több az új információ, így az oktatáson belül is fontos, hogy lépést tudjanak tartani és folyamatosan modernizálják a nevelést, oktatást az iskolai intézményekben (Kollár, Szabó, 2004). Az iskola legfontosabb célja, hogy segítse a diákokat, és olyan módszerek segítségével adja át nekik a tudást, amelyek által azt fel tudják majd használni egy egész életen át (Hermostová, 2012).

A PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGE

A pedagógus az intézményes nevelés egyik legmeghatározóbb személyisége. A tanári munka kulcsfontosságú feladata, hogy az osztályteremben olyan környezet alakuljon ki, melyben a tanulók jól érzik magukat és ahol a tanulás érdekes, szórakoztató tevékenység (Mészáros, 2004).

A gyakorlatban megfigyelhetjük, hogy a kisiskolás tanuló sok esetben nem a tantárgyat szereti meg, hanem a pedagógust, aki azt közvetíti. Neki szeretne bizonyítani, megmutatni okosságát, ügyességét. Nagyon sokféle tanári mintával találkozhatunk az iskolákban. A kedvelt tanárok jellemzésében általában a türelem, fontosság, igazságosság és a következetesség áll fő helyen. Egy jó tanár tudja, hogy az egyik legrosszabb pedagógiai cselekvés a tanuló hibáinak, tudatlanságának folyamatos bizonygatása. A siker hatása és ennek felismerése sokkal erősebben aktivizálja a gyermeket a tanulás terén. Így a sikeres tanulás egyik legfontosabb feltétele a megfelelő motiváció. Minél kisebb a diák, annál inkább igényli, hogy minden feladata, cselekvése motiváló legyen. Sokkal kisebb erőfeszítésbe kerül a pedagógusnak az oktatás, ha kellően felkeltette a gyerekek érdeklődését és jól érzik magukat az órán a tanulók. De hogyan lehet a diákokat ösztönözni a tanulásra?

A következő motivációs tényezőkre támaszkodhatunk:

- amit tanulok, fel tudom használni az életben
- ha megtanulok olvasni, el tudom olvasni saját magam a kedvenc mesém
- ha sikeres leszek a tanulásban, a diáktársaim és a tanító nének elismernek majd
- ha ügyes vagyok, nő az önbizalmam
- a dolgok, amiket tanulok, érdekesek.

(Zelina 1996, Kollár – Szabó 2004)

MOTIVÁCIÓS MÓDSZEREK A 21. SZÁZADBAN

A pedagógusnak tudatosan kell törekednie a jó osztályklíma megteremtésére, ugyanis a tanítás sikere valójában ezen múlik. A motivációs módszerek kiválasztásakor figyelembe kell vennünk a gyerekek életkori sajátosságait, a helyi adottságokat, a tananyagot, és fontos, hogy a képességeikhez megfelelően tanítsuk le az órát. Az alsó tagozaton fontos, hogy használjunk minél több játékos elemet. Az oktatás megfelelő, eredményes minőségét nagyon sok minden befolyásolja: a pszichológiai, pedagógiai előfeltételek, a hangulatkeltés, érdeklődés, figyelemfelkeltés és az, hogy a diákok milyen előismeretekkel rendelkeznek. Az órák során fontos lenne alkalmaznunk több módszert is, hogy változatosak legyünk. Ilyen lehet például a differenciált oktatás alkalmazása (egyéni, páros, csoportos, kooperatív), valamint az alternatív pedagógiai eljárások alkalmazása is (Zelina, 2000, Kolář, 2007, Geoffrey, 1996).

Hét éves pedagógiai gyakorlatom alapján, úgy gondolom, a motivációs módszerek alkalmazása minden órán megoldható, bármilyen tananyagról is legyen szó, csak figyelembe kell vennünk a gyerekek életkori sajátosságait. A tanulók hosszú távú lehetőségeit nagyban befolyásolja, hogy az alsó tagozaton milyen sikereket érnek el, valamint, hogy milyen kudarcokban részesülnek. Ebben a pedagógusnak van a legnagyobb szerepe. A mai diákokat a hagyományos tanítási módszerekkel már nehezen lehet lekötöni, fontos, hogy az órákba mindig vigyünk változatosságot, valami olyat, ami a gyerekekhez közel áll. Az egyik legérdekesebb rész a tanulók számára a motivációs gyakorlatok alkalmazása (Réthy, 2003).

A pedagógusnak mindig a tanulás komplex összetételét kell figyelembe vennie ahhoz, hogy a megfelelő motivációs módszereket tudja alkalmazni.

A kísérleti időszakban olyan motivációs módszereket alkalmaztam a három fő tantárgy oktatása során, amelyek felhasználása, véleményem szerint, valóban beválik az alsó tagozatos diákoknál.

A következőkben olyan didaktikai játékokat mutatok be, amelyeket az óra bármely részében alkalmazni tudunk, ha megfelelően illesztjük az óra tananyagához.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Vonat

Hat diák vonatot alkot. A többi diák 6 db kártyát kap az állomások neveivel. A kártyák hátoldalán egy kérdés van felírva, amire a „vonatnak” helyesen kell válaszolni. Mindig csak egy szereplő válaszolhat (egy gyerek). Ha nem tud válaszolni, le kell kapcsolódnia a vonatról, vagyis a helyére kell ülnie.

1. Állomás – Galánta

Kérdés: Mondd meg a költő nevét, akitől a következő részlet származik!

2. Állomás – Sellye

Kérdés: Melyik mesében szerepelnek a következő főszereplők? Stb.

A vonat a játék közben jár a sorok között, állomástól állomásig. A többi diák közben énekel: Megy a gőzös... A játék végén kiértékelem a gyerekek teljesítményét.

Ismerd fel a könyvet!

Az asztalra ki vannak rakva könyvek, amelyekből a diákok otthon olvasnak. Valaki, akit a pedagógus felszólít, felvesz egy könyvet, kinyithatja bármelyik oldalon és felolvassza egy tetszőleges szöveget belőle. A többieknek pedig el kell találni, hogy melyik könyvből szól a részlet.

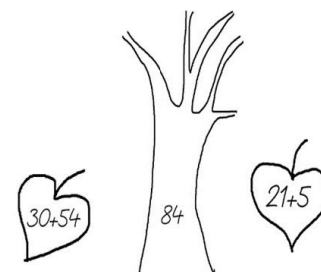
MATEMATIKA

Boldog és szomorú bohóc

Ezt a játékot alkalmazni lehet mind a 4 évfolyamban a tananyag gyakorlására. Minden diák kap 2 kártyát, az egyikén egy mosolygós, a másikon pedig egy szomorú bohóc látható. Példákat mondok nekik, eredménnyel együtt. Ha a megoldás jó, a mosolygós bohóckártyát tartják fel, ha az eredmény rossz, a szomorú bohócot.

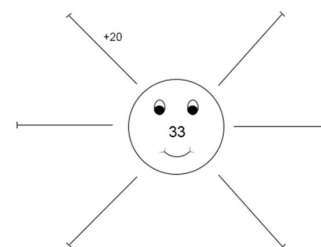
A szél

A következő feladattal átgyakorolhatjuk az összeadás és a kivonás műveletét. Motiváció: Jött egy nagy szél és szétfújta a leveleket. A levelekben műveletek vannak, amelyeket meg kell oldani, hogy rájöhessen, melyik a fához tartozó levél. Vonallal kössük a megfelelő leveleket a fához.

Napocska

Mivel vannak olyan tanulók, akik nagyon gyorsan végeznek a feladatokkal, a táblán már előre fel van rajzolva a következő feladat, hogy ne unatkozzanak. Motiváció: Eljött minket megnézni a napocska és mi kiszámoljuk az összes sugárban a feladatot (az eredményt a napsugarak végébe írjuk). A diákok a rajzot lerajzolják a füzetükbe és megoldják. Ha minden feladatot helyesen megoldottak, rajzolhatnak egy mosolyt a napocskának.

SZLOVÁK NYELV

Hra na železničnej stanici

Hra slúži na precvičovanie niektorých predložkových väzieb s vlastnými podstatnými menami. Na veľkej železničnej stanici (Nitra) sa stretnú žiaci cestujúci z rôznych miest a navzájom sa rozprávajú o svojej ceste.

Napr. 1. cestujúci: Ja som prišiel z Košíc cez Zvolen. Teraz čakám na ďalší vlak do Budapešti. Prestupovať budem v Bratislave. Ty si odkiaľ? Kam pôjdeš? 3. cestujúci: ja som prišiel z Prahy a nemusel som nikde prestupovať. Z Bratislavy pôjdem rýchlikom do Dunajskej Stredy atď.

Hra: Bum!

Učiteľka ukazuje kartičky deťom a povie im, že čo je na obrázku. Keď učiteľka povie pravdu, tak deti si to zopakujú po učiteľke, ale ak deti nesúhlasia s učiteľkou, zakričujú Bum! A opávajú učiteľku.

Mindenki, aki részt vesz a játékokban és helyesen használja a kifejezéseket, jó pontot kap az óra végén jutalomként.

Úgy gondolom, hogy ez a tanulmány segítséget nyújthat leendő kezdő pedagóguskollégáim számára is. Az oktatás során, ha nem is készakarva, de a gyermeki személyiség egészére hatással vagyunk. A pedagógusnak éppen ezért rendkívül jelentős a szerepe a diákok fejlődésében.

A KUTATÁS KIINDULÓPONTJA

Cikkemben a szakdolgozatom (Horváthová, 2018) gyakorlati fejezetéből emelek ki két matematikaórát, amely a mértékegységek átváltásának elsajátítását könnyíti meg a gyerekek számára. Azért választottam ezt a tantárgyat, mert úgy gondolom, a reál tantárgyak tanítása közben nagyobb kihívást jelent a megfelelő motivációs módszerek kiválasztása és alkalmazása a pedagógus számára. A kutatás fő részéhez az összehasonlítás módszerét alkalmaztam, vagyis, hogy letanítottam a pedagógiai gyakorlat során az órákat modern motivációs módszerekben gazdag és hagyományos motivációs módszerekben szegényebb formában is. Az óravázlat az alapiskola 3. és 4. osztályos tanulói számára készült. Kivitelezését egy délelőtti 45 perces tanítói órára szabtam.

MOTIVÁCIÓS MÓDSZEREKBE GAZDAG MATEMATIKAÓRA

– A TANÍTÁSI ÓRA BEVEZETŐ RÉSZÉ

Módszertani folyamat:

Motiváció (Ráhangelődés)

Az állatok egy futóversenyre készülnek, azonban mindenkinek el kell jutnia a futóverseny helyszínére. A gond, hogy minden állat más mértékegységben kapta meg a távolságot a helyszínre. Az állatok a ti segítségeteket kérik, hogy alakítsátok át nekik, úgy, hogy a számukra megfelelő mértékegységben kapják meg a távolságot.

Bemutatom nektek az állatokat:

Elefánt Ricsi, Leopárd Károly, Hörcsög Misi, Hangya úr és Katica néni.

(Nagyság szerint is sorrendbe rakják őket – először az alapján, hogy ki mekkora termetű, aztán pedig az alapján, hogy ki mekkorát tud lépni)

– A TANÍTÁSI ÓRA FŐ RÉSZÉ (az óra fókusza)

Az első feladatban papírcsikokat vágtam ki a gyerekeknek – millimétereset, centimétereset, decimétereset és métereset. A feladatuk az, hogy megállapítsák, hány mm-es papír kell ahhoz, hogy ki tudjanak rakni 1 centimétert.

Hány cm-es (nekik még nem mondjuk centiméternek, hanem csak a papír nagyságot mutatjuk) papírcsík kell ahhoz, hogy ki tudjanak rakni 1 decimétert, centimétert stb.

Ezáltal rögzülnek bennük nagyjából a nagyságok és az átalakítások.

Miután a gyerekekben ez már rögzült, megnevezhetjük a mértékegységeket.

Megtanuljuk a verset, amely alapján könnyebben fel tudják ismerni, hogy mekkora a centiméter, deciméter, méter, kilométer:

Milliméter a ceruza hegye,

Centiméter a ceruza eleje,

Deciméter a tenyeresem belseje,

Méter a lépésem mérete és 1 kilométert jutok, ha 1000 métert futok!

Az óra második részében felrajzoljuk a táblára az átalakításokat a tenyeres módszerrel, amivel a gyerekek könnyebben meg tudják jegyezni az átalakítást.

Most már nem maradt más hátra, mint hogy a gyerekek segítsenek az állatokon.

Ezzel leellenőrzik, mit tanultak meg az órán.

Hangya úr sajnos centiméterben kapta meg a mértékegységet, de ő azt mondja, hogy neki jobban megfelelne milliméterben.

10 centiméter számára a táv, az mennyi lesz milliméterben?

Katica néni milliméterben kapta meg 100 milliméter számára a táv, az mennyi centiméterben?

Hörcsög Misi méterben kapta meg, de ő azt mondja, neki egyszerűbb lenne lépnie deciméterben. 1 méter mennyi deciméter?

Leopárd Károly deciméterben kapta meg, számára azonban megfelelőbb a méter.

10 deciméter mennyi méter?

Elefánt Ricsi pedig méterben kapta meg, de ő kilométerben szeretne haladni, 1000 méter mennyi kilométer?

– A TANÍTÁSI ÓRA BEFEJEZŐ RÉSZÉ

Módszertani folyamat:

Értékelés:

A gyerekek segítségével az állatok eljutottak a verseny helyszínére. Az állatos figurák segítségével az osztályban is ábrázoljuk, ki milyen távolságról indult a versenyre. A gyerekektől megkérdem, hogyan tetszett nekik az óra, és dicsérettel értékelem mindenki munkáját.

HAGYOMÁNYOS MÓDSZEREKKEL FELÉPÍTETT ÓRAVÁZLAT

– A TANÍTÁSI ÓRA BEVEZETŐ RÉSZE

Módszertani folyamat:

Az óra elején ismertetem a gyerekekkel az óra tananyagát. A tankönyv alapján elolvassuk a szükséges információkat.

– A TANÍTÁSI ÓRA FŐ RÉSZE

A táblára felrajzolom a tenyérrajzot, amely alapján a gyerekek megtanulhatják a mértékegység átváltást. Elmagyarázom nekik, merről merre haladva kell osztani és merre szorozni a számokat.

Miután a gyerekek is berajzolták a rajzot a füzetbe, a vonalzők segítségével szemléltetjük a távolságokat, mekkora a milliméter, centiméter, deciméter, méter, kilométer.

Ezután a tankönyvből elvégezzük az alapgyakorlatokat.

– A TANÍTÁSI ÓRA BEFEJEZŐ RÉSZE

Módszertani folyamat:

Értékelés:

Dicsőrével értékelem a mindenki munkáját

A gyerekek nagy része bár megértette a tananyagot, mivel egy nagyon jó osztályról van szó, de nem voltak motiváltak, hiányzott a mese, a játékoság az órából. A gyengébb tanulónak ez a fajta tanítási módszer nehézségeket okozott, nem értették meg az átváltást rögtön, mivel nem volt rendszeren szemléltetve, és nem az ő életkori sajátosságainak megfelelően lett elmagyarázva. Az osztály nagy része meg tudta oldani így is a feladatokat. Én mégis úgy gondolom, hogy a játékos, motivációs gyakorlatokkal sokkal kiválóbb eredményt tudunk elérni, mert hosszabb távon a gyerekekben jobban rögzülnek az információk.

A MATEMATIKAÓRA KIÉRTÉKELÉSE

A motiváció a sikeres tanulás alapfeltétele. A kutatás során arra kerestem a választ, hogy az alsó tagozatos diákoknak mekkora igényük van a tanulási motivációra. Az általános iskolában a pedagógus feladata az, hogy ne csak letanítsa az adott tantárgyat, hanem odafigyeljen a tanulás segítségére is. A mai diákokat kizárólag a hagyományos módszerekkel elég nehéz lekötni, ezért is alkalmaztam modern módszereket, hogy felkeltssem a diákok érdeklődését a tanítási óra keretén belül.

A matematikaórát a harmadik osztályban tanítottam le, tananyagként a hosszegységek átváltását választottam, mivel úgy gondolom, ez egy olyan anyag, aminek megértése sok diáknál gondot okoz, és a pedagógus sem tudja mindig, hogy mely módszerek alkalmazása válna be a legjobban. A pedagógiai gyakorlatom során igyekeztem olyan motivációs gyakorlatokat alkalmazni, hogy ne csak a számítógép és az interaktív tábla kösse le a figyelmüket. Persze szerintem fontos, hogy a diákok ezeket az eszközöket is tudják használni az órák folyamán, de nem kell minden órán.

Az óra bevezető részében motivációs mesével kezdtem az órát, és így kialakult az órának egy története, amelyben a diákok segítségét kéri az állatok. Ez, úgy gondolom, máris jó módszer, hiszen az alsó tagozatos gyerekek figyelmét a mese nagyon le tudja kötni, ha így próbáljuk meg felkelteni az érdeklődésüket, az mindig beválhat.

A motivációs módszerek nélkül letanított órában nem alkalmaztam keretmesét az óra letanításához. A diákokat teljesen máshogy kezeltem, de a gyerekek nagyrészt az olyan tanítási órára voltak szoktatva, ahol az óra elején rövid ismertetés után kinyitják a tankönyvet, a pedagógus megpróbálja elmagyarázni az anyagot és utána gyakorlatok segítségével bemutatja, végül gyakoroltatja azt.

A két óra összehasonlítása alapján nem tudnám teljesen azt a következtetést levonni, hogy csak az első tanítási órában értették meg a diákok a tananyagot. Mivel a diákok a második féle tanítási órátípust is megszokták, így nem okozott gondot nekik a megértés, viszont a gyengébb diákoknál észrevettem, hogy a mese alkalmazásával sokkal hamarabb értették meg ők is a feladatokat. Nem okozott számukra olyan nehézséget az új tananyag elsajátítása. A motivációban gazdag tanóra során minden diák rám figyelt, nem kellett őket fegyelmeznem, mert annyira lekötötte a figyelmüket az óra tartalma.

Tisztában vagyok vele, hogy a pedagógiai gyakorlat során nem minden esetben tudunk lehetséges motivációban gazdag tanórát szervezni. Azonban ha naponta csak 1-1 órába is becsatolunk pár mesei elemet, játékos ráhangolódást vagy egyéb motiváló módszereket alkalmazunk, akkor biztos vagyok benne, hogy a munkánk gyakorlati része is sokkal pozitívabb irányt fog venni, és mi magunk is sokkal motiváltabbak leszünk. Hiszen az a gyermeki szeretet, amit a tanulóktól ezért cserébe kapunk, minden plusz befektetett energiát megér, s úgy gondolom, többségünk pontosan ezért választotta a pedagógiai pályát.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- ESZTERGÁLYOS, J. (1997): *Ezer játék*. 2. kiadás. Celldömölk, a szerző kiadása, 1997. ISBN 963 464 321 3.
- GALIA LAMI DOZO – VAN DEN KAR (2014): *100 legjobb játékos tevékenység*. Budapest, Educa Print.
- HERMOCHOVÁ, S. (2012): *Jak být dobrý třídní učitel*. Praha, Raabe, s.r.o, ISBN 978 80 87553 39 8.
- HORVÁTHOVÁ, N. (2018): A motiváció szerepe az alapiskola alsó tagozatán. Záródolgozat. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara. Témavezető: PaedDr. Patai Ilona, PhD.
- KOLLÁR, K. – SZABÓ, É. (2004): *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest, Osiris Kiadó, ISBN 963 389 672.
- RÉTHY, E. (2003): *Motiváció, tanulás, tanítás*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, ISBN 903 19 44 662.
- SKABELOVÁ – BÓNAOVÁ (1996): *Metodická príručka na vyučovanie slovenského jazyka v 2. ročníku ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským*. Bratislava, Terra, ISBN
- V. N. BOLHOVITINOV B. I. KOLTOVOJ - I. K. LAGOVSZKIJ (1989): *Furfangos fejtörő feladatok*. Budapest, Műszaki Könyvkiadó.
- ZELINA, M. (1990): *Rozvoj tvorivosti deti a mládeže*. Bratislava, Slovenské Pedagogické Nakladateľstvo, ISBN 80-08-00442-8.